

a Vasilkovi: „Vezmi si bratra svého Vasilka k sobě a mějtež jediný díl, Peremyšl. Jestli chcete, přebývejte tam oba, a jestli ne, pošli Vasilka sem, my ho tu budeme žít. A naše muže a poddané nám vydejte.“ Neuposlechl ani Volodar, ani Vasilko. A David se usadil v Bužsku a pak Svjatopolk dal Davidovi Dorogobuž, kde také zemřel. A Vladimír předal Svjatopolk svému synu Jaroslavovi.

O VELKÉ
BITVĚ
S MAMAJEM

VYPRÁVĚNÍ O BOJI
PRAVOVĚRNÉHO KNÍŽETE DMITRIJE IVANOVIČE
S BEZBOŽNÝM CAREM MAMAJEM
NEVĚŘÍCÍM

Patří se vypravovat o velikosti Boha, jak naplnil přání těch, kteří ho vyznávají, jak pomohl velikému knížeti Dmitriji Ivanovičovi Vladimírskému v boji proti bezbožným Tatarům.

Božím dopuštěním a z ďáblova popudu se z východních zemí pozvedl car Mamaj, pohan, zlý modloslužebník, nepřítel křesťanů. V jeho srdci se zahníždil ďábel, původce všeho zla, který vždy činí nástrahy křesťanům, a začal mu našeptávat, jak zhubit pravoslavnou víru a zhanobit její svaté chrámy, aby byla vykořeněna pravoslavná víra a neslavilo se svaté jméno boží mezi lidem jeho. Co Bůh chce, to činí.

Tehdy bezbožný car Mamaj, popichován ďáblem, počal závidět prvnímu odpadlíku, chánu Bátúovi^{1/}, a jal se vyzvídat u starých souvěrců, jak ten bezbožný chán Bátú vyplnil Ruskou zemi a jak se to stalo. Vyprávěli mu tedy všechno: jak Bátú vyplnil Kyjev a Vladimír a celou Ruskou zemi, jak zabil velikého knížete Jurije Dmitrijeviče a mnoho jiných pravoslavných knížat, jak zhanobil svaté kláštery a vyloupil hlavní chrám zlatem pokrytý. Měl oči zaslepené, a proto nechápal, že Hospodinu se tak zlíbilo, že podobně v ony dny byl Jeruzalém vyplněn Nabuchodonozorem, carem babylónským, pro malověrnost. Avšak nikoliv do konce se Hospodín zlobí a jeho hněv není na věky.

Když bezbožný car Mamaj všechno od svých Hagařanů vyzvěděl, dal se do pohybu, ponoukán ďáblem, jenž neustále chystá křesťanům úklady. Car Mamaj si v sobě pomyslel a také to tak řekl svým esaulům, alpautům, knížatům a vojvodům: „Nechci tak činit jako Bátú, ale až přijdu na Rus, zabiji jejich velikého

knížete a které jeho krásné město se nám bude hodit, v tom se usadíme a budeme si tam žít a vládnout v klidu a v pokoji.“ Nevěděl, že ruka Hospodinova vysoko dosahuje.

Po několika dnech, když se uradil, přešel velkou řeku Volhu s celým svým vojskem, přizvav ještě další početné hordy. Řekl jim, že zbohatnou na ruském zlatě. Vydal se na Rus jako lev řvoucí, syčící jako nenasytý had. Když došel k ústí řeky Voroněže, přikázal vojsku rozbít stany a po všech ulusech vzkázal, aby neorali a neseli, neboť prý budou živi ruským chlebem.

Uslyšel to kníže Oleg Rjazaňský, že chán Mamaj kočuje u brodu a že chce vyrazit na Rus, na velikého moskevského knížete Dmitrije Ivanoviče. Vypravil Oleg, kníže rjazaňský, svého posla k bezbožnému Mamajovi s velikými počtami a mnoha dary a napsal mu poddanský list tohoto znění: „Východnímu carovi všech carů, volnému caru Mamajovi. Posílá ti tvůj přísežný poddaný Oleg Rjazaňský tuto prosbu: Slyšel jsem, že chceš jít na Rus, na svého služebníka, na velikého knížete Dmitrije Ivanoviče Moskevského, a potrestat ho za neposlušnost. Nyní, care všehomíra, je ti doba příznivá, neboť je tam mnoho zlata i všeho bohatství; a Dmitrij není válečník, je křesťan, jakmile uslyší tvé strašné jméno, uteče do svých vzdálených krajin, buď do Velikého Novgorodu, anebo na Dvinu, a veškeré moskevské bohatství padne do tvých rukou; nechť je tvému velkému vojsku k užtku. A mne, raba tvého, Olega Rjazaňského, ať tvá država ušetří: já ti, care, zastrašuji Rus i knížete Dmitrije Ivanoviče. A ještě ti, care, na vědomost poníženě dávám: jsme oba tvými raby, avšak já jsem velmi utrpěl od knížete Dmitrije. A nejen to, care. Když jsem mu za svou křivdu tvým carským jménem pohrozil, nic toho nedbal, a ještě si pro sebe zabral mé město Kolomnu. To ti, care, poníženě připomínám.“

Druhého rychlého posla vypravil kníže Oleg Rjazaňský se svým listem k velikému knížeti Olgerdu Litevskému^{2/}: „Pln radosti píši ti, neboť vím, že už dávno jsi pomýšlel na to, vypudit moskevského knížete Dmitrije a sám ovládnout Moskvu. Nyní nadešla naše doba, neboť velký car Mamaj táhne na něho a na jeho zemi, a my se k němu přidáme. Neboť vím, že car ti dá Moskvu a jiná města, jež byla pod tvou vládou, a mně dá Kolomnu, Vladimir a Murom, jež patří pod mou vládu. Poslal jsem k němu, k caru Mamajovi, svého posla s velikými počtami a mno-

ha dary. Také i ty k němu posli svého posla s dary, které se ti vrátí, a napiš mu svůj list, jaký, to víš lépe než já.“

Olgerd Litevský byl velmi rád tomu, co slyšel, a blahořečil svému druhovi, Olegovi Rjazaňskému. Vypravil svého posla k caru Mamajovi a napsal tento list: „Velikému východnímu caru Mamajovi posílá uctivou prosbu Olgerd Litevský, Tvé Milosti spřísežník. Slyšel jsem, pane, že chceš ztrestat svůj ulus, moskevského knížete Dmitrije, proto se k tobě obracím, neboť vím, že kníže Dmitrij Moskevský páchá velké křivdy na tvém spojenci, knížeti Olegu Rjazaňském, avšak na mně se také dopouští všech hanebností. Prosíme tě oba, ať přijde moc tvého carství do těchto krajin a ať tvůj zrak vidí hrubosti, jež trpíme od moskevského knížete Dmitrije.“ Oleg Rjazaňský a Olgerd Litevský totiž uvažovali takto: „Když kníže Dmitrij uslyší o carovi a naší úmluvě, uteče z Moskvy do vzdálených krajin, do Velikého Novgorodu nebo na Dvinu, a my se usadíme v Moskvě a na Kolomně. Když přijde car Mamaj, přivítáme ho četnými dary a uprosíme ho, aby se vrátil, a my si rozdělíme Moskevské knížectví s carovým svolením: něco k Vilnu, něco k Rjazani; neboť car bude vědět, že nám na to panství má vydat listiny, pro nás i naše rody po nás.“ Necháпали, co si to usmysleli a co to mluví, byli jako malé děti bez rozumu, protože neznali boží sílu a boží prozřetelnost. Vždyť bylo řečeno: Jestliže kdo věří v Boha, koná dobro a pravdu ve svém srdci ochraňuje, nemůže být bez pomoci.

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič, který byl vzorem pokory a toužil po budoucí božské blaženosti, nevěděl, že proti němu jeho bližní zosnovali spiknutí. O takových prorok řekl: Nečín svému sousedu *zlo* a nekopej pod ním *jámu*, aby tě Bůh v horší neuvrhl.

Když poslové Olega Rjazaňského a Olgerda Litevského přišli s mnoha dary a sepsanými listy k bezbožnému caru Mamajovi, ochotně přijal dary a vyslechl oba vzkazy. Posly počastoval a propustil je, sepsav takto list pro Olgerda Litevského a Olega Rjazaňského: „Že jste mi napsali a poslali dary, za to vás chválím; co se týče ruských území, ta vám daruji; jen dodržte přísahu a pojdte mi vstříc se svým vojskem. Kdekoliv Dmitrije potkáte, porážejte ho jako svého nepřítele. Já vaši pomoc sice nepotřebuji, kdybych chtěl, dobyl bych se svým vojskem Jeruzaléma jako kdysi chaldejští. Avšak jde mi o vaši oddanost; mým věhla-

sem i vaší rukou zapuzen bude kníže Dmitrij Moskevský. Potom jména vás dvou se stanou obávanými ve vašich zemích. Já jako car musím zvítězit nad sobě rovným, jen tím bude polichocena má carská čest. To vzkažte svým knížatům.“

Poslové se vrátili a řekli: „Car vás zdraví a vzdává vám chválu.“ Oni, chudí na rozumu, radovali se z pomíjivé přízně bezbožného cara, neboť nevěděli, že Bůh dává moc, komu chce. Ačkoliv jedné víry byli a jednoho křtu, spojili se s neznabohem proti pravoslavné víře. Oleg si pospíšil a jal se posílat k Mamajovi posly, že prý, care, je třeba rychle jednat. Cesty bezecných však nevedou k cíli, nýbrž docházejí odplaty a hanby. Budiž označen za druhého Svjatopolka^{3/} onen Oleg Rjazaňský.

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič slyšel, že naň táhne bezbožný car Mamaj s početným vojskem, vztekle útočící na Kristovu víru, napodobuje v tom bezhlavého Bátúa. Velikého knížete zarmoutil neznabohův vpád, šel bez meškání do své ložnice a stanul před Hospodinovým obrazem, jenž stál ve hlavách postele, poklekl na kolena a počal se modlit v slzách a se zkroušeným srdcem, řka: „Před tebou, Bože můj, padám na kolena já, pokorný tvůj sluha, neboť komu bych měl předestřít své trápení. Tobě, Hospodine, vypovím svůj smutek a ty, svědku náš a Pane, neučiň nám co otcům našim, když jsi seslal na jejich město zlého Bátúa. Jsme jati strachem a hrůzou a nyní tě prosíme, Hospodine, ať netrvá tvůj hněv do konce. Víím, Pane, že kvůli mně chceš zahubit celou naši zemi: zhřešil jsem před tebou více než kterýkoliv člověk. Učiň pro mé slzy, abych jako Ezechiáš zkontroloval srdce sveřepého nepřítele.“ Povstal a řekl: „V Hospodina jsem vložil své naděje a neklesnu pod tou tíží.“ Hned poslal pro svého bratra, knížete Vladimíra Andrejeviče^{4/}, jenž byl ve svém otcovském Borovci, a všechna ruská knížata obeslal, stejně tak i místní vojvody, a přikázal jim dostavit se brzy k němu do Moskvy. Kníže Vladimír Andrejevič brzy přijel do Moskvy a rovněž tak i všechna knížata a vojvodové dorazili do Moskvy.

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič spolu se svým bratrem, knížetem Vladimírem Andrejevičem, zavítal k přeosvícenému metropolitu Kiprianovi^{5/}, jemuž sdělil: „Věz, otče, že nás postihlo veliké neštěstí. Táhne na nás bezbožný car.“ Metropolita se velikého knížete zeptal: „Pověz mi, pane, čím ses s ním nesrov-

nal?“ Veliký kníže Dmitrij odpověděl: „Podrobovali jsme se mu co nejvíce, jak nám to naši otcové odkázali, vše, ba ještě víc, jsme mu odevzdávali.“ Přeosvícený metropolita řekl knížeti: „Víš-li, pane, že z boží vůle a pro naše hříchy jde plnit naši zem? Vám, pravoslavným křesťanům a ruským knížatům, patří chlácholit neznabohy čtyřnásobnými dary. Jestliže ani pak se neusmíří, Bůh ho usmíří, neb stojí psáno: *Bůh zajisté pyšným se protíví, ale pokorným dává milost.* Tak se to stalo také velikému Basiliovi z Kaisareie.^{6/} Když odpadlík Julian^{7/} na cestě k Peršanům chtěl zahubit jeho město, Basilio se pomodlil se všemi křesťany k Pánu Bohu, vybral mnoho zlata a poslal mu je, aby toho dobyvatele uchlácholil. Ten se ještě víc rozpálil a Hospodin naň poslal svého vojína Merkuria^{8/}, který všechny zahubil, také zlého odpadlíka Juliana s celým jeho vojskem. Ty, pane, vezmi zlato, jež máš, a pošli mu je.“

Podle metropolitovy rady vybral veliký kníže Dmitrij Ivanovič zdatného a moudrého jinocha Zachariáše Tuševa a spolu se dvěma tlumočníky znalými poloveckého jazyka a s mnohým zlatem ho vypravil k chánu Mamajovi. Zachariáš, když dorazil do Rjazaňské země a dověděl se, že Oleg Rjazaňský a Olgerd Litevský se přidali k chánu Mamajovi, tajně odeslal o tom zprávu velikému knížeti Dmitriji Ivanovičovi. Ten se velmi rozhořčil, řka: „Pane Bože, v tebe milujícího spravedlnost vkládám naději, protože dopouští-li se na mně nepřítel hanebností, musím je trpěti, neboť věčný je nepřítel rodu křesťanského. Buď soudcem, Hospodine, mezi nimi a mnou, jak tomu bylo před mnohými dny. Vyšel Ezau na bratra svého Jákoba stanuvšího na hranici, který řekl Ezauovi: Bratře, *Bůh jest svědek mezi mnou a mezi tebou;* a kdyby šel přes hranici, zabil by ho kopím. Vždyť já jsem jim nikdy zla nezpůsobil, jen dary a počty jsem od nich přijímal a tímtež oplácel jim. Buď, Hospodine, svědkem mé pravdy, ať se ukončí zloba hříšných.“

Potom pozval svého bratra knížete Vladimíra a podruhé šel k Jeho Jasnosti metropolitovi, aby mu řekl, jak se Olgerd Litevský a Oleg Rjazaňský spojili s Mamajem proti němu. Jeho Jasnost metropolita Kiprian se zeptal: „A ty ses, pane, nedopustil nějaké křivdy na nich?“ Veliký kníže se slzami odpověděl: „Hřešil jsem, otče, před Bohem více než kdokoliv z lidí, avšak ve vztahu k nim jsem nepřestoupil ani čárku ze zákona našich otců. Sám víš,

1 Pet. 5:5

1 M. 31:50

otče, že jsem spokojen se svým dědičným územím. Jaké chyby jsem se dopustil, že se rozmnožili moji protivníci?“ Jeho Jasnost metropolita velikému knížeti řekl: „Synu a pane můj, nechť se rozjasní tvé oči a rozveselí tvé srdce; dodržuj boží přikázání a jednej podle pravdy, neboť Bůh je spravedlivý a miluje pravdu. Obklíčili tě nyní jako smečka psů, horlivě a překotně se dorozumívají, avšak ty proti nim vystup ve jménu božím, a Bůh ti pomůže, neboť se nemohou skrýt před vševidoucím okem jeho a před jeho trestající rukou.“

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič se na hostině u Mikuly Vasiljeviče domluvil se svým bratrem, knížetem Vladimírem Andrejevičem, se všemi ruskými knížaty a vojvody. Uradili se, že rozestaví bdělé stráže v Poli. Vybral na stráž silné bojovníky: Rodiona Rževského, Ondřeje Vlasatého, Vasilije Tupika a další zdatné jinochy. Prikázal jim střežit také na bystré řece Sosně⁹, odvážně zajíždět do Zlaté hordy pro zajatce a od nich vyzvídat všechny chánovy záměry. Sám veliký kníže Dmitrij Ivanovič rozeslal po celé zemi honce s příkazy pro všechna města, aby se uchystali k boji s nevěřícími Hagařany a shromáždili se všichni v Kolomně o půstu při svátku Bohorodičky.

Výzvědné stráže se zdržely v Poli. Kníže tedy poslal další, Klimenta Poljanina, Ivana Svjatoslava, Grigorije Sudoka a ještě jiné s příkazem brzy se vrátit. Potkali Vasila Tupika, jenž vedl k velikému knížeti Dmitriji Ivanoviči zajatce, a ten vypovídal, že chán se opravdu chystá na Rus, že si s ním vyměnili listy a smluvili se s ním Oleg Rjazaňský a Olgerd Litevský; že však chán nespěchá, nýbrž že chce vyčkat podzimu.

Když veliký kníže uslyšel tu jistou zvěst, že se shromáždili nevěřící, jal se hledat útěchu v Bohu, a chtěje povzbudit bratra svého, knížete Vladimíra, a všechna ruská knížata, obrátil se k nim se slovy: „Bratři, knížata ruská, jsme všichni z hnízda Vladimíra, knížete kyjevského, jenž nás vyzvedl z temnot pohanství, neboť mu Bůh odhalil poznání pravé víry. On nám prikázal tuto víru střežit, držet se jí a obhajovat ji. Kdo pro ni bude trpět, usedne na onom světě u Boha mezi svaté. Já, bratři, chci za tuto víru trpět, a třebaš i zemřít.“ Kníže Vladimír Andrejevič spolu se všemi knížaty a vojvody řekl: „Také i my, pane, chceme tento odkaz otců a dědů hájit a podle svatého evangelia žít. Neboť Pán řekl: Kdokoliv trpí na tomto světě *pro jméno mé, stokrát*

více vezme, a život věčný obdrží. My jsme připraveni zemřít s tebou a složit hlavy za svatou víru a za křivdu páchanou na tobě.“

Když veliký kníže Dmitrij Ivanovič uslyšel od bratra Vladimíra Andrejeviče a od všech ruských knížat, že se chtějí bit za víru, povolal všechny lidi z celé Ruské země, aby se shromáždili na Kolomně o svátku Zesnutí Bohorodičky, že tam seřadí pluky a každému pluku přidělí vojvodu. Přispěchali k velikému knížeti Dmitriji Ivanoviči a jako jedinými ústy řekli: „Dopřej nám, Hospodine, pro tvé svaté jméno toto učinit.“ Přišla knížata Běloozerská, zdatní bojovníci, s pluky dobře uspořádanými: kníže Fjodor Semjonovič, kníže Semjon Michajlovič Kemský¹⁰, kníže Andrej, kargopolský¹¹/ kníže Andrej a andomská knížata. Přišli jaroslavští: knížata Andrej a Roman Prozorovští, kníže Dmitrij Rostovský a jiná mnohá knížata.

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič spolu se svým bratrem Vladimírem Andrejevičem a všemi ruskými knížaty se odebrali do kláštera životodárné Trojice ke ctihodnému otci Sergeji,¹² aby si vyžádali požehnání ode všech v tomto svatém příbytku. Ctihodný opat Sergej je přijal a dal jim své požehnání. Pak poprosil, aby veliký kníže vyslechl liturgii, neboť byl právě den sv. mučedníků Flora a Lavra. Po odezpívání liturgie prosil svatý opat Sergej s bratřimi, aby veliký kníže pojedl spolu s nimi chléb u stolu. Avšak veliký kníže velmi spěchal, neboť dostal zprávu, že nevěřící se blíží, a tak prosil ctihodného, aby ho omluvil. Ten mu řekl: „Toto zdržení bude dvojnásobným uspíšením, neboť ti ještě nebude nasazen nehynoucí věnec tohoto vítězství, nýbrž až v budoucích letech, zato mnohá jiným se splétají takové věnce.“

Veliký kníže tedy okusil jejich chleba a opat zatím prikázal osvětit vodu v blízkosti ostatků svatých mučedníků Flora a Lavra. Veliký kníže brzy od stolu povstal, ctihodný otec jej pokropil svčenou vodou, jakož i jeho vojsko bojující ve jménu Krista, a požehnal velikého knížete znamením Kristova kříže s těmito slovy: „Jdi, pane, svěř se do vůle boží, Bůh ať je ti pomocníkem a ochráncem.“ A potají dodal: „Zvítězíš nad svými nepřáteli, jak to přísluší tvé moci.“ Veliký kníže se naň obrátil s prosbou: „Dej mi, otče, dva vojny ze svého vojska, Peresveta a jeho bratra Osljabu¹³, a tak sám budeš účasten v našem boji.“ Ctihodný otec prikázal, aby se rychle připravili na cestu. Oni bez odmluvy

poslechli ctihodného starce. Ten jim místo pomíjivých dal zbraň nepomíjivou, totiž kříž Kristův našitý na kápích, které jim velel nosit na helmicích. Předal je do rukou velikého knížete se slovy: „Odevzdávám do tvých rukou tyto své bojovníky, které sis přál mít.“ A jim řekl: „Pokoj s vámi, bratři, počínejte si jako dobří vojíní vojska Kristova.“ Celé pravoslavné vojsko pak požehnal znamením Kristova kříže a v pokoji je propustil.

Veliký kníže se ve svém srdci potěšil, a aniž komu řekl, co mu potají pověděl svatý otec, ubíral se do svého města a jako nezcižitelný poklad si v sobě nesl starcovo požehnání. Přijel se svým bratrem, knížetem Vladimírem Andrejevičem, k přeosvícenému metropolitovi Kiprianovi a jemu jedinému pověděl, co mu řekl svatý stařec, jaké dal požehnání jemu i celému vojsku. Arcibiskup kázal uchovat ta slova v tajnosti a nikomu je nesdělovat.

Když nadešel čtvrtek 26. srpna, den zasvěcený svatému otci Pimenovi, chtěli se vydat na cestu proti bezbožnému caru Mamajovi. Veliký kníže Dmitrij Ivanovič spolu s bratrem Vladimírem Andrejevičem stanul v chrámu svaté Bohorodičky před obrazem Hospodinovým a s rukama složenýma na prsou proléval při modlitbách potoky slz: „Pane Bože, vládce mocný a silný, jako opravdový car slávy, slituj se nad námi hříšnými, nezříkej se nás a neopouštěj nás. Vyslov soud, Pane, nad těmi, kteří nás sužují, a zabraň jim v boji proti nám, vezmi svou zbraň a štít a postav se mi ku pomoci. Dej mi, Pane, zvítězit nad protivníky, ať poznají tvou slávu.“ Pak přistoupil k zázračnému obrazu Královny nebes, jak ji za svého života vyobrazil evangelista Lukáš^{14/}, a řekl: „Ó zázračná Královno nebes, orodovnice lidského rodu, skrze tebe jsme poznali skutečného Boha našeho, vzavšího na sebe tělesnou podobu a tebou zrozeného. Nedopusť, aby nevěřící zahubili toto město, ať nezhanobí tvé svaté chrámy a víru křesťanskou. V tebe vkládáme naději a modlíme se k tvému synu, neboť jsme tvoji služebníci. Víme, Paní, že chceš a můžeš nám pomoci proti nepřátelům, kteří si necení tvého jména.“

Potom přistoupil k divotvornému hrobu blahoslaveného Petra divotvůrce^{15/} a pokleknuv, pokorně se modlil: „Ó divotvorný světiteli Petře, z vůle boží neustále konající zázraky, nyní na dešla chvíle, kdy můžeš prosit za nás všechny našeho společného Pána. Neboť se právě nyní proti tvému městu Moskvě uchystali s dvojnásobnou převahou kletí pohani a tebe nám Hospodin

určil až do posledních potomků rodu našeho, vyzvedl tě na místo nejvyšší, aby ses za nás modlil; ty jsi naše pevná stráž ochraňující nás před nepřátelskými útoky, a my jsme tvé stádo.“ Skončil modlitbu a hluboce se uklonil arcibiskupovi. Arcibiskup ho propustil a požehnal mu znamením kříže. Potom vyslal k Frolovské, Nikolské a Konstatinovské bráně sbor duchovních se zpěvem, s životodárnými kříži a svatými ikonami, aby se každému vojínovi dostalo požehnání. Veliký kníže Dmitrij Ivanovič šel zatím se svým bratrem, knížetem Vladimírem, do chrámu zasvěceného nebeskému vojínovi archandělovi Michaelovi, a prosil o přímělu před jeho svatým obrazem. Potom přistoupil ke hrobu pravoslavných knížat, svých prarodičů, a pravil: „Věrní strážci otcovského odkazu a ochránci víry, vyproste nám přízeň, neboť veliký boj byl vložen na bedra naše i našich dětí. Prosíme vás, stůjte při nás!“ Když toto řekl, vyšel z chrámu. A kněžna Jevdokije spolu s kněžnami, s ženou Vladimírovou a ženami ostatních pravoslavných knížat a vojvodů tu stály, aby se rozloučily se svými muži, ale pro slzy a nárek nemohly slova pronést. Tehdy kněžna Jevdokije dala svému muži, velikému knížeti Dmitrijovi Ivanovičovi, poslední políbení, a tak učinily i ostatní kněžny a bojaryně i ženy vojvodů a vracely se s velikou kněžnou. Veliký kníže stěží se zdržel slz, nechtěl před lidmi slzet, a se srdcem krvácejícím utěšoval ženu: „Ženo, neplač, je-li Bůh s námi, kdo je proti nám?“

Pak vsedl veliký kníže na vybraného koně a také všechna knížata a vojvodové vsedli na koně, a slunce na východě se rozžehlo, aby jim cestu ukazovalo. Běloozerská knížata vyjela se svým vlastním plukem, radost pohledět bylo na jejich vojsko. Veliký kníže poslal svého bratra Vladimíra k přívozu na Braševo a sám šel cestou na Kotel. Slunce příjemně hřálo a vanul vlahý větrík. Proto se rozloučil se svým bratrem, že by se oba na jednu cestu nevešli.

Kněžna Jevdokije s ženou knížete Vladimíra i se všemi kněžnami a ženami vojvodů se odebrala do svého knížecího křídla, zlatem zdobeného, do síně s okny na nábreží a usedla na stolec pod skleněným oknem. Naposledy svým zrakem pohlédla na muže, který se vzdaloval, a slzy jako bystrina se řinuly z jejích očí. S rukama složenýma na prsou pravila: „Pane Bože, pohlédni na mou pokoru a dej, ať se ještě shledám se svým pánem, slav-

ným mezi lidmi velikým knížetem Dmitrijem Ivanovičem. Po-
skytni mu, Hospodine, pomoc, dej, ať s pomocí tvé pevné ruky
zvítězí nad protivníky, a nedopusť, aby se opakovalo to, co se
před lety stalo na řece Kalce^{16/} v bitvě křesťanů s Hagařany:
tehdy bylo pobito tisíce pravoslavných. Před takovým neštěstím
nás ochraňuj, Pane. Smiluj se a nedej zahynouti zbylým křesťan-
ům, aby i nadále bylo vzýváno tvé svaté jméno. Od oné porážky
na řece Kalce zeslábla Ruská země, nemá už žádnou naději,
doutáme jen v Boha všemohoucího. Mám dvě ratolesti, ještě
malé, Vasilije a Jurije: ať je nespálí slunce prahnoucí z jihu, ať
je neodvane vítr ze západu, obě nevydrží, a co si pak počnu. Vrať
jim, Hospodine, jejich otce ve zdraví, potom i jejich země bude
zachráněna, i oni jí budou vládnout.“

Veliký kníže vzal s sebou deset mužů z moskevských kupců,
dovážejících ze Surože^{17/} hedvábí, aby byli svědky. Cokoliv se
s ním z boží vůle stane, měli o tom podat zprávu v dalekých
zemích, kam zajížděli. Byli to Vasilij Kapica, Isidor Olferjev,
Konstantin, Kosma Kovyryja, Onton Elbuzin, Michal Salarev,
Timofej Vesjakov, Dmitrij Černyj, Dementij Salarev, Ivan Šich.

A tak postupovala ruská knížata po velké široké cestě a za nimi
lehce kráčeli ruští synové, jako by číše s medovinou pili^{18/} a vin-
né hrozny pojídali, aby sobě dobyli cti a po sobě zanechali slavná
jména. Hrom hřměl a blesk blýskal na úsvitu, tak kníže Vladimír
Andrejevič převážel vojsko braševským přívozem.

Do Kolomny dorazil kníže v sobotu na den svatého otce
Mojseje Murina. Tu ho již čekalo mnoho vojvodů s jezdci, kteří
se s ním setkali na řece Severce. Biskup ho přivítal v městské
bráně s procesím a svatými kříži, požehnal mu a pronesl modlit-
bu: „Ochraň, Bože, svůj lid a požehnej těm, kteří tě vyznávají.“
Nazítří ráno přikázal veliký kníže všem svým vojvodům vyjet na
nedaleké pole. O svatě neděli po ránu bylo slyšet troubení váleč-
ných trub, víření bubnů a šum korouhví vztyčených kolem Pan-
filovova sadu. Ruští vojín zaplnili velká kolomenská pole, že
nikdo jejich kraje nedohlédl, takové množství jich bylo.

Veliký kníže předjel se svým bratrem, knížetem Vladimírem,
a když spatřil tak velké vojsko, zaradoval se a obrátil se k bratru
Vladimírovi a k bratřím: „Kolik vojáků jde s námi, bratři?“ Odpo-
věděl kníže Vladimír Andrejevič: „Říkají, že máme na čtyři sta
ozbrojených vojáků.“ A dále říká kníže Vladimír svému bratru,

knížeti Dmitriji Ivanovičovi: „Přidělíme každému pluku vojvo-
du.“ Veliký kníže si vzal pluk běloozerských knížat; po pravé
ruce postavil svého bratra, knížete Vladimíra, a dal mu pluk
jaroslavských knížat; na levé křídlo postavil knížete Gleba
Brjanského, do čela pluk Dmitrije a Vladimíra, synů Vsevol-
dových; vojvodou kolomenského pluku byl Mikula Vasiljevič,
vladimírského a jurjevského Timofej Volujevič; kostromským
vojvodou byl Andrej Čerkizovič. A vojvody knížete Vladimíra
byli Danila Běloust, Konstantin Kanonovič a kníže Fjodor
Běleckij, kníže Jurij Meščerskij a kníže Andrej Muromskij.

Když veliký kníže takto seřadil pluky, velel překročit řeku Oku
a do všech pluků vzkázal, aby nikdo po cestě Rjazaňskou zemí
nikomu vlas nezkrivil. Sám pak, požehnan kolomenským bisku-
pem, přepravil se přes řeku Oku. Do Pole pak vyslal třetí oddíl,
vybrané bojovníky, aby se střetli s tatarskou stráží: Semjona
Melika, Ignata Krena, Fomu Tynina, Petra Gorského, Karpa
Aleksina, Petrušu Čurikova a mnohé jiné udatné bojovníky.

Veliký kníže pak řekl svému bratru Vladimírovi: „Pospěšme,
bratře, proti bezbožným Tatarům, a neodvracejme svou tvář
před jejich nestoudností. Jestliže nás potká smrt, nebude alespoň
nesmyslná a zbytečná.“ A tak se vydali na cestu, vzývající na
pomoc mučedníky Borise a Gleba.

Když se o tom dověděl zrádný kníže Oleg Rjazaňský, že veliký
kníže Dmitrij, vyzbrojen vírou v Boha a doufající v jeho pomoc,
spěchá na střetnutí s chánem Mamajem, zneklidněl a jal se jez-
dit z místa na místo a radit se se svými rádci: „Jak poslat zprávu
moudrému Olgerdovi Litevskému, abychom se dověděli, co si
o tom máme myslit? Avšak zastoupili nám cestu. Já jsem se po-
staru domníval, že se nepatří ruskému knížeti, aby se protivil
východnímu carovi. Ale jak tomu mám nyní rozumět? Odkud
se mu dostalo pomoci, že se mohl odvážit proti nám třem?“ Jeho
bojaři mu na to řekli: „Kníže, už před patnácti dny jsme se to
dověděli, ale ostýchali jsme se ti to říci: povídá se, že v jeho zemi
je mnich jménem Sergej, velmi prozíravý, a ten prý ho vyzbrojil
a ze svých mnichů mu dal pomocníky do boje.“ Když to Oleg
uslyšel, polekál se a na své bojary se rozzlobil: „Proč jste mi to
neřekli dříve? Byl bych šel k bezectnému carovi a uprosil ho, aby
upustil od zlého úmyslu. Avšak běda mi, ztratil jsem rozum;
ne však jen já sám, nýbrž i Olgerd Litevský, který je mnohem

moudřejší. Moje činy se obracejí proti mně, neboť Olgerd vyznává latinskou víru Petra rozvraceče, kdežto já jsem poznal víru pravou a svatou. Proč jsem tak jednal, co si mám nyní počít a jaké najdu východisko? Jestliže se velikému knížeti nabídnu ku pomoci, nepřijme mě, protože ví o mé zradě; jestliže se přidám na stranu bezectného Mamaje, stanu se vykřičeným pronásledovatelem Kristovy víry a jako onoho Svjatopolka^{19/} země mne pozře; nejen knížecího stolce budu zbaven, ale ztratím i život, neboť je-li Bůh s nimi, nikdo není proti nim, když mu pomáhá přímluva onoho prozřetelného mnicha. A když nebudu pomáhat ani jednomu z nich, jak v budoucnu mezi nimi obstojím? Přidám se k tomu, komu Bůh pomůže.“

Olgerd Litevský podle původní domluvy shromáždil hodně Litevců, Varjagů i jiných plemen a vydal se na pomoc Mamajovi. Když přišel k Odojevu a uslyšel, že veliký kníže shromáždil početné ruské vojsko a vytáhl k Donu a Oleg že se polekal, zůstal tu stát, neboť pochopil pošetilost svých úmluv a pochybnost svého spojenectví. Zmaten a rozhořčen si říkal: „Když někomu chybí vlastní rozum, marné je spoléhat na cizí. Nikdy Litva nechodila do učení do Rjazaně, a teď mě Oleg zavedl na scesti a sám dopadne ještě hůř. Zůstanu tedy zde, dokud neuslyším o moskevském vítězství.“

V ten čas uslyšel kníže Ondřej Polocký a Dmitrij Brjanský, oba Olgerdoviči^{20/}, jaké veliké křivdy moskevskému knížeti Dmitriji a celému pravoslavnému křesťanstvu působí bezbožný Mamaj. Od dětství byli otcem nenáviděni, ale Bohem milováni: byli totiž pokřtěni macechou, kněžnou Annou. Rostli jako ušlechtilé klasy trnám zahlušované, uprostřed nepravověrců, takže nemohli vydat hodnotný plod. Tehdy poslal Ondřej Dmitriji tajný list, v němž stálo toto: „Milý bratře, náš otec odvrhl nás od sebe, ale o to více si nás oblíbil Hospodin na nebesích, když nám dal svůj zákon, abychom se jím řídili a zřekli se zbytečných marností. Vykonáme hrdinský čin ke slávě Krista, který je předvojem křesťanství: na velikého moskevského knížete se naválila horda bezbožných Izmaelitů. A ke všemu se naň chystá také náš otec, a Oleg Rjazaňský je vede. My bychom se měli zachovat podle přísloví: *Bratr na pomoc v soužení rodí se*; a pakliže bychom se domnívali, že se tím protivíme otcí, vzpomeňme, co říká evangelista Lukáš ústy našeho Spasitele: *Budete pak zrazování i od*

Př. 17:17

Luk. 21:16

rodičů a od bratří, a vydadí na smrt některé z vás pro jméno mé. Vykonáme, bratře, čin nikoliv pro svůj pozemský život, nýbrž pro nebeskou slávu, kterou Hospodin dopřává těm, již činí jeho vůli.“ Když kníže Dmitrij přečetl list svého staršího bratra, zaradoval se a z radosti až zaplakal, řka: „Pane, jenž jsi příznivě nakloněn lidskému rodu, dovol svým služebníkům uskutečnit záměr a jít po cestě tohoto dobrého skutku, jež jsi zjevil mému staršímu bratru.“ A odpověděl takto: „Rcete mému bratru, knížeti Ondřejovi, že hned dnes jsem připraven plnit jeho příkazy. Pane bratře, kolik mám vojska, celé je z boží vůle shromážděno při mně, neboť byli shromážděni pro boj s podunajskými Tatary. A řekněte ještě mému bratru: slyšel jsem od těch, kteří přicházejí vykupovat med, že veliký kníže už je na Donu a tu že chce vyčkat zlé syrojedy^{21/}, kteří naň táhnou. Musíme tedy jít přes brjanské lesy a cestou se s ním spojit, abychom to utajili před svým otcem a varovali se jeho hanebných překážek.“

Za několik dní se oba bratři sešli, jak to ujednali, v brjanských lesích. Zaradovali se z toho setkání jako kdysi Josef s Benjaminelem, když u sebe navzájem uviděli tolik lidí. Kníže Ondřej se zeptal: „Bratře Dmitriji, kolik jde s námi udatných mužů a chrabrých Litevců?“ Kníže Dmitrij odpověděl: „Jde s námi sedmdesát tisíc ozbrojeného vojska, udatných Litevců, a jsou seřazeni do řádných bojových pluků.“ Brzy dorazili k Donu, zastihli velikého knížete ještě na této straně Donu v městě zvaném Bereziuj, a tu se s velikým knížetem spojili. Ten se svým brátem, knížetem Vladimírem, zaradoval se velikou radostí z toho božího úradku, protože taková věc se nestává sama o sobě: děti opustily otce, odešedše jako kdysi *mudrcové od Herodese*, a přišli na pomoc nám. Veliký kníže jim vzdal čest, obdaroval je mnohými dary, a tak se vydali na cestu v radosti a veselí ve znamení svatého Ducha, zanechavše za sebou vše pozemské, v očekávání věci nesmrtelných. Veliký kníže se jich zeptal: „Milí bratři, co vás přimělo přijít sem?“ Oni odpověděli: „Hospodin nás poslal tobě ku pomoci.“ Kníže na to odpověděl: „Jste pravými potomky *praotce Abraháma*, který tajně pomohl *Lotovi*.“

Mat. 2:7

1M. 14:14

Potom veliký kníže Dmitrij poslal zprávu do Moskvy přeosvícenému metropolitovi Kiprianovi, že se k němu s početným vojskem přidali Olgerdoviči opustivší otce. Posel se rychle dostavil k přeosvícenému metropolitovi. Když to metropolita slyšel,

byl dojat k slzám a pronesl toto díkůvzdání: „Pane Bože, miluješ lidský rod, a proto větry vanoucí proti nám v tiché proměňuješ.“ Potom poslal do všech chrámů a klášterů, aby se s dvojnásobnou usilovností modlili k všemohoucímu Bohu našemu, nejvíce v klášteře mnicha Sergeje. Když se o tom velikém božím milosrdenství dověděla kněžna Jevdokije, jala se rozdávat almužny chudým. Avšak toto pomíneme a obrátíme pozornost k předešlému.

Veliký kníže byl tedy na místě zvaném Berezuj, vzdáleném asi třiadacet poprišč^{22/} od Donu, a nadešel pátý den měsíce září, zasvěcený proroku Zachariáši a památce zavraždění Gleba Vladimíroviče, jenž byl z rodu velikého knížete.^{23/} Tehdy přijeli dva z jeho strážných, Petr Gorskij a Karp Olexin, a přivedli významného zajatce z nejbližšího okolí chánova dvora. Zajatec vypověděl, že chán je už na Kuzmově haťi a jen očekává své spojence, Olega Rjazaňského a Olgerda Litevského, že podle domluvy má za tři dny být na Donu a vůbec neví o vojsku Dmitrije Moskevského, které stojí na Donu připraveno k boji, neboť se spoléhá na zprávy od Olgerda. Kníže se ho zeptal na sílu Mamajova vojska a zajatec řekl: „Je nás nesčíslné množství.“ Tehdy se veliký kníže Dmitrij jal rozvažovat se svým bratrem, knížetem Vladimírem, a s mladými litevskými knížaty, zda zůstat na místě, anebo přebročit Don. Olgerdoviči řekli: „Jestliže, kníže, chceš mít úderné vojsko, přeprav se na druhý břeh, neboť nikdo nebude moci pomyslet na ústup. Velikost protivníka neber v úvahu, neboť nikoliv v síle, nýbrž v pravdě je Bůh. Tak kdysi Jaroslav Moudrý, přebročiv řeku, porazil Svjatopolka,^{24/} a tvůj praděd Alexandr Něvský, jenž přebrodil řeku, porazil královské vojsko.^{25/} Tak, vzýváje Boha, učni i ty. Jestliže zvítězíme, zachráníme se, jestliže budeme poraženi, zemřeme společnou smrtí všichni, od knížete až po prosté vojíny. Ale nyní už je čas zanechat myšlenek na smrt a silným hlasem pronést odvažná slova k vojsku, jak se sluší na velikého knížete, jenž shromáždil tak vybrané muže.“

Nato kníže nařídil převoz přes řeku Don. Zvědové totiž přinášeli zprávy, že nepřítel se blíží. Mnozí ruští synové se počali radovat, že nadešel čas kýžených hrdinských činů. Vlci se sem seběhli už před několika dny a po nocích vyli bez ustání, a ke všemu se ještě přihnala veliká bouře. Srdce chrabrých se vzpru-

žila, ale jiní poklesli na duchu, neboť se chystal boj dosud nevidaný. Hejna havranů se tu slétala a jejich skřek neumlkal, kavky překřikovaly třeskot vojenských zbraní, orli sem přilétali od ústí Donu a křičíce vyčkávali den, v němž budou padat lidské trupy a krev se bude valit jako voda v moři. Z té hrůzy a také pro velkou bouři se stromy ohnuly a tráva polehla. Mnozí se zachvěli, když uviděli před očima smrt. Nevěřící upadali do zoufalství v předtuše smrti, neboť když zemře *bezbožník, vyhladí se jeho jméno na věčné věky*. Pravověrní lidé naopak se vzmužili v očekávání oněch krásných věnců, seslaných shůry, jež jim předpověděl ctihodný Sergej. ž. 9:6

A zvědové nabádali ke spěchu, že se nevěřící přibližují. Když nadešla šestá hodina, přiběhl Melik se svou družinou a jemu v patách Tataři, kteří ho nestoudně pronásledovali, ale když spatřili naše pluky, vrátili se; vyjeli pak na vysoké místo, odkud viděli naše vojsko, a odtud spěchali ke svému carovi. Z boží vůle uviděli jen část našich vojínů, a tak sdělili svému carovi, že jich je čtyřnásobná přesila. Bezectný car, roznicený ďáblem a řítící se do záhuby, křiknul silným hlasem: „Tak velké vojsko mám, a jestliže nezvítězím, jak bych se mohl vrátit!“ A vydal rozkaz chystat se k boji.

Semjon Melik řekl velikému knížeti Dmitrijovi, že hlavní síla Tatarů už je na Husím brodu a že jsou už jen na jednu noc cesty vzdálení, ráno že přijdou k řece Něprjadvě^{26/} a že by si veliký kníže měl pospíšet, aby je Tataři nepředešli.

Veliký kníže Dmitrij se svým bratrem, knížetem Vladimírem, a s litevskými knížaty, Ondřejem a Dmitrijem Olgerdoviči, téměř do šesté hodiny rozestavoval pluky. Ve vojsku litevských knížat byl předním vojvodou Dmitrij Bobrokov, rodem z Volyně. Byl to vynikající vojevůdce, a ten velmi dobře seřadil pluky a určil, jak mají stát.

Pak kníže Dmitrij spolu se svým bratrem, knížetem Vladimírem, s litevskými knížaty a všemi ruskými knížaty i vojvody vystoupil na vyvýšené místo, odkud viděli obrazy svatých našité na zástavách, které zářily jako svítlny, jako oblaka, jen promluvit; viděli ruské bohatýry a jejich korouhve, které jako by se kolébaly, zbroj ruských vojínů vlnila se jako voda pod náporem větru, helmice na jejich hlavách se třpytily jako jitrní zoře o jasném dnu, ozdoby na helmicích plápolaly jako ohnivé pla-

meny. Div divoucí bylo pohledět na shromáždění tolika ruských vojínů takto uspořádané: všichni byli téhož smýšlení, jeden za druhého byl připraven zemřít a všichni jedním hlasem pravili: „Bože, pohled šůry na nás a dej zvítězit našemu pravoslavnému knížeti jako kdysi Konstantinovi, pokor jeho nepřátele, jako jsi pokoril Amalecha.“ Litevská knížata si řekla: „Takové vojsko nebylo ani před námi, ani za nás, ani po nás, neboť je podobné vojsku Alexandra Makedonského; Hospodin je vyzbrojil velkou silou.“

Veliký kníže, když viděl pluky seřazené, sestoupil s koně a padl na zelenou zemi právě proti purpurové vlajce hlavního pluku, na níž byl vyobrazen Ježíš Kristus; vyrval se mu vzdech z hloubi nitra a počal hlasitě vzývat: „Pane, vládče všehomíra, pohled pronikavým okem na tyto lidi, kteří jsou stvořeni tvou pravici a tvou krví vykoupeni z moci ďáblů. Vyslechni naši prosbu, obrať svůj hněv proti nevěřícím, kteří pášou zlo na tvých služebnících. Modlím se k tvému obrazu a k obrazu tvé čisté Matky, k našemu věrnému a neporazitelnému orodovníkovi Petrovi, na jehož přimluvu spoléhám. V tebe vkládáme naději a odvažujeme se vzývat tvé svaté jméno.“ Po modlitbě vsedl opět na koně, jal se jezdit s knížaty a vojvody od jednoho pluku k druhému a každému pluku řekl vlastními ústy: „Bratři moji milí, synové ruští, od nejmenších po největší, přichází noc, aby po ní nadešel strašlivý den. Bděte tuto noc, modlete se a připravujte se na boj, Hospodin je silný v boji. Setrvejte každý na svém místě, abyste nezmátli řady, protože ráno už nebude kdy strojít šiky. Neboť naši hosté jsou již na dohled, čekají připraveni na řece Něprjadvě, a zítra ráno budeme všichni pít ze společné číše, kterou nám podává Bůh a ze které jsme si ještě na Rusi přáli pít. Nyní, bratři, vložte své naděje v Boha a pokoj s vámi.“ Pak kníže Dmitrij propustil svého bratra, knížete Vladimíra, aby se odebral podél Donu do doubravy, kde by ukryt čekal v záloze, a dal mu dobré posly ze svého dvora. Poslal s ním také svého nejlepšího vojvodu Dmitrije Volynce.

A tu už nastoupila noc před svátkem Narození Panny Marie. Jeseň se tehdy opozdila, dny byly jasné jako v létě, a teplo a ticho bylo o té noci, mlha se zvedala z rosy. Tak bylo řečeno: Noc tmavá pro nevěřící rozsvětluje se věřícím. Dmitrij Volynec řekl velikému knížeti: „Ještě, pane, přijmi svou věštbu.“ Když na-

stoupila hluboká noc, poté co červánky pohasly, vsedl Volynec na koně a vzav s sebou knížete Dmitrije, vyjel s ním na Kulikovo pole. Stanuli mezi oběma vojsky. Nejdříve poslouchali zvuky z táfarské strany a slyšeli odtud veliký hlomoz a křik, jako by se začínal trh nebo hradiště zakládalo, jako by trouby troubily. V pozadí strašlivě vyli vlci a vpravo byl ještě větší hluk, neboť velcí ptáci a havrani tam krákali, a po řece Něprjadvě pluly husy a labutě a tak pleskaly křídly, že to vypadalo jako nějaká podivná bouře. Tehdy řekl Volynec: „A teď se, kníže, obrať směrem k ruskému vojsku!“ A tam bylo ticho veliké. Proto se Volynec zeptal: „Cos slyšel?“ „Nic jsem neslyšel, jen jsem viděl, jak od množství ohňů se zvedá záře.“ Na to odpověděl Volynec: „Buď klidný, kníže, neboť ohně jsou dobrým znamením, a ničeho zlého se neobávej! Jen vzývej Boha a neklesej na duchu. Ještě jedno znamení prověříme.“ Pak sestoupil s koně a pokleknuv přiložil pravé ucho k zemi, aby poslouchal, a ležel tak dlouho. Když vstal, pochýlil hlavu. „Co je ti, bratře?“ zeptal se kníže, ale Volynec nechtěl odpovědět. Kníže ho však vyzýval, a tak tedy řekl: „Jedna předzvěst je dobrá, druhá truchlivá; slyšel jsem zemi nadvakrát plakat: na jedné straně jako by nějaká žena pohanskou řečí marně volala a plakala pro své děti; na druhé straně nějaká dívka plakala, jako by někdo hrál na loutnu. Mnoho takových předzvěstí jsem vyslechl, proto mám naději v Boha a svaté mučedníky Borise a Gleba, orodovníky naše. Zdá se mi, že získáme vítězství nad pohany, ale také mnoho křesťanů padne.“ Když to uslyšel kníže Dmitrij, slzy mu vstoupily do očí a řekl: „Kéž zvítězíme, Pane!“ Volynec pak ještě dodal: „Kníže, nebylo by vhodné říkat to komukoliv v plucích. Vyzvi je, pane, aby se modlili k Bohu a vzývali jeho svaté. Časné zrána přikaz všem vsednout na koně a vyzbrojit se Kristovým křížem, neboť to je neporazitelná zbraň proti našim protivníkům.“

Té noci jakýsi muž jménem Foma Chadžibej, hříšník, byl velikým knížetem postaven na stráž proti nepřítelům na říčce nedaleko Čur Michajlových. Tomu zjevil Bůh, aby ho převedl na víru pravou, velký zázrak: z vyvýšeného místa uviděl velký oblak táhnoucí od východu jako nějaký mohutný pluk; tu z polední strany přispěchali světlí jinoši s ostrými meči v rukou a řekli vojevůdcům: „Kdo vám dovolil hubit naši otčinu, kterou nám

daroval Bůh?“ I počali sekat, až ani jediný z pluku nezůstal. Od té chvíle onen člověk uvěřil a zmoudřel. Ráno to vyprávěl jen velikému knížeti. Ten mu řekl, aby nikomu o svém vidění nepovídal.

S rukama sepjatýma k nebi a s pláčem pronášel kníže tato slova: „Pane, vládče všehomíra, na přímluvu svých svatých mučedníků Borise a Gleba, pomoz nám, jako jsi pomohl Mojžíšovi proti Amalechovi, Davidovi proti Goliášovi, Jaroslavu Prvnímu proti Svjatopolkovi a mému pradědovi, velikému knížeti Alexandrovi, proti vychloubačnému římskému králi, který chtěl zahubit dědovu otčinu. Nesuď mne, Pane, za mé hříchy, nýbrž pohlédni na mne milostivě. Neuvrhni nás v porobu našim nepřátelům, aby se neradovali z naší porážky a nevěřící aby neřekli: Kde je jejich Bůh, v něhož vkládali naději? Pomoz, Pane, křesťanstvu, aby se proslavilo jméno tvé.“

Potom už nastoupilo jitro velikého svátku Narození Panny Marie, byl pátek, svítalo a mlha ležela nad krajem. Na křesťanské straně začaly přípravy, trouby se rozezněly, ruská knížata nastoupila ke svým plukům, každý stál na svém místě, pod svou korouhví, jak byl poučen. O hodinu později se válečné trouby ozývaly už z obou stran, zvuky tatarské i ruské se slily vjedno, ale ruské převažovaly. Pluky na sebe ještě neviděly, protože byla mlha, jen zem se chvěla jako o bouři, na východ až k moři a na západ až k Donu. Prohýbalo se Kulikovské pole a řeky vystoupily z břehů, neboť nikdy dosud nebylo tolik lidí na místě tom.

Kníže na vybraném koni naposledy objížděl pluky a se slzami v očích vyzýval: „Otcové a bratři, připravte se do boje za našeho Boha, za svaté chrámy a víru křesťanskou! Vaše smrt se změní v život věčný. Nemyslete na věci pozemské, od vytčeného cíle neupustíme. Vítěznými věnci nás ověncí Kristus, spasitel našich duší.“ Když takto obešel všechny pluky, vrátil se pod svůj nachový prapor, sestoupil s koně a vsedl na jiného, když si byl svlékl roucho carské. A svého koně dal Michalu Brenkovi, jehož si velmi oblíbil, jakož i svůj oděv mu předal, a svému vlajkonosi přikázal, aby nad ním nesl korouhev. Podle této korouhve pak Tataři Michala Brenka zabili, neboť ho pokládali za velikého knížete.

Potom stanul veliký kníže na svém místě mezi vojíny, vložil ruku za řadra a vyjmul životodárný kříž, na němž bylo zobraze-

no utrpení Kristovo a v němž byl ostatek ze skutečného Kristova kříže. S hlubokým dojetím a se slzami v očích řekl: „V tebe jen vkládám naději, životodárný kříži, jenž ses v této podobě zjevil pravoslavnému císaři Konstantinovi, když se utkal s nevěřícími, tvým jménem zázračným a ve tvém znamení zvítězil nad nepřáteli. Projev svou milost, Pane, také mně, služebníku svému.“

Když toto pronášel, doručili mu od ctihodného opata Sergeje^{27/} list tohoto znění: „Velikému knížeti a všem ruským knížatům, jakož i všemu pravoslavnému křesťanstvu pokoj a požehnaní ctihodného starce.“ Veliký kníže laskavě políbil posla a tím listem jako nějakou zbraní se cítil být posílen. Ještě jednu posilu dostal od opata — svátost oltářní na počest narození Panny Marie. Přijal svátost, vztáhl ruce k nebi a velkým hlasem zvolal: „Veliké je jméno přesvaté Trojice! Přesvatá Bohorodičko, pomáhej mi na přímluvu opata Sergeje a jeho svatého kláštera.“ Potom vzal kopí a železnou palici, vyjel z řady a sám jako první chtěl vyrazit do boje, pohnut velikým svým úkolem. Ale mnozí ruští bohatíři jej zadrželi, řkouce: „Nesluší se tobě, velikému knížeti, aby ses v poli bil, nýbrž tobě patří ze strany na nás dohlížet a řídit naše útoky. Kdyby tebe, velikého knížete, navštívil Bůh svou milostí a tys přijal smrt, podle čeho bychom pak poznali čas slávy, kdo by odměnil ty, kdož jsou hodni úcty? My všichni jsme hotovi položit za tebe své hlavy, kníže. Tobě se sluší, pane, dohlížet na nás, své poddané, a když za tebe složíme hlavy, tehdy tobě patří naši památku uchovávat, jako ji uchoval imperátor Lev na Theodora vojína, do zemských knih to zaznamenat pro paměť ruským synům, kteří přijdou po nás. Kdybychom připustili, abys zahynul, od koho bychom přijali pocty a dary? Kdybychom se všichni zachránili a tebe jediného neušetřili, jaký užitek by z toho byl pro nás? Jen jako stádo ovcí, nemající pastýře, byli bychom s prázdnou rozehnaní a jako od divé zvěře bychom byli pronásledováni, až bychom se rozutekli na všechny strany. Ty se musíš, pane, uchránit, a tím zachrániš i nás!“ Nato kníže s dojetím odpověděl: „Bratři moji milí, jak vám odpovět? Kvůli mně jste povstali, což vás tedy mohu vidět umírat a nečinně přihlížet, jak beze mne pijete ze společné válečné číše? Jestliže zůstanu zachován, pak s vámi, tak, abychom se všichni pozvedli.“

Přední pluky už se daly do pohybu. Čelní pluk vyjel veden

Dmitrijem Vsevolovičem a jeho bratrem Vladimírem. Po pravé straně vyjel Mikula Vasiljevič s kolomenskými a pak další knížata. Nevěřící na ně míří z obou stran, ale nemají místo, aby se rozestoupili. Bezbožný chán Mamaj vyjel se třemi svými knížaty na vyvýšené místo, aby se díval na prolévání lidské krve. Vojska už se přiblížila na dostřel. Tu vyšel Pečeněh z tatarského pluku, podoben dávnému Goliášovi, a vyzývavě se procházel před mužstvem. Když to uviděl Alexandr Peresvet, mnich, jenž byl z vojska Vladimíra Vsevolodoviče, vystoupil z řady a řekl: „Ten člověk si hledá sobě rovného, chci se na něj podívat zblízka.“ Měl na sobě helmici s archandělským znamením, na helmici mnišskou kápi, protože to byl mnich poslaný Sergejem Radoněžským. Se slovy „Otcové a bratři, loučím se s vámi, bratře Ondřeji Osljabo, modli se za mne k Bohu, opate Sergeji, pomáhej mi přimluvou“ vyjel na souboj. Křesťané zvolali: „Bože, pomoz služebníkovu svému!“ Vyrázili proti sobě s takovou silou, až bylo s podivem, že se zem pod nimi neprolomila. Oba pak spadli se svých koní na zem a tak společně zahynuli.

Tu už nastala třetí hodina dne a velký kníže řekl: „Bratři, již se naši hosté přiblížili, už začali hodovat; podávají si číši dokola, někteří z nich se napili a okusili veselí! Už tedy nadešla naše chvíle!“ Pobídl koně a vyrazili do boje se společným zvoláním: „Bůh s námi!“ Pak ještě dodali: „Bože milostivý, pomáhej nám!“ Nevěřící zase volali po svém. A tak obě vojska vyrazila do útoku. Pobíjeli se navzájem a pod koňskými kopyty hynuli, v jejich řadách bylo těsno k zalknutí, protože se nemohli rozvinout na Kulikovském poli. To místo mezi Donem a Mečí je těsné.

A tak se na tom poli srazila dvě silná vojska, až nad ním vzešla krvavá záře, vycházející z blýskání mečů. Veliký hluk a lomoz se ozýval, jak se kopí lámala, takže ani slyšet, ani vidět nebylo lze v tom hrozném a hořkém čase, kolik tisíc božích tvorů hynulo, neb Bůh tomu tak chtěl. Neumdlévali křesťané, ale také Tataři se bili bez umdlení. Když však nadešla sedmá hodina, z boží vůle a pro naše hříchy začali nabývat vrchu pohané. Mnozí ze statečných ruských synů byli pobiti a jako stromy podťaté v doubravě se káceli, takže pluky ruských bojovníků prořídly. Samého velikého knížete Dmitrije ranili. Byl nucen opustit bojiště, protože byl slabý. Vojenské šiky s boží pomocí ochraňovaly velikého knížete, aby ho Tataři neubili, a ještě udatněji bojovaly.

Toto jsme slyšeli od očitého svědka, jenž byl v pluku knížete Vladimíra Andrejeviče. Vyprávěl velikému knížeti o svém vidění: „O šesté hodině denní jsem viděl, jak se nad vaším vojskem otevřelo nebe a spustil se nachový oblak, z něhož vycházela záře; ten oblak byl plný lidských rukou a každá ruka držela věnec jako předpověď nebo prorocství, jako nějaký dar. Když nadešla sedmá hodina ranní, mnohé věnce s oblaku se snesly na hlavy křesťanů.“

Tataři zatím pronikli všude, křesťanská vojska prořídla: křesťanů už bylo málo, všude byli nevěřící. Když kníže Vladimír Andrejevič, který čekal v záloze, viděl tak velkou záhubu křesťanů, jak pšeničné klasy jsou sežínány a pichláčí roste, nesnesl ten pohled a řekl Dmitriji Volyňskému: „Bratře Dmitriji, k čemu bude naše záloha a jaký bude mít smysl, když nebude už komu pomoci?“ Odpověděl mu Dmitrij: „Běda, kníže, ale ještě nedeřila naše hodina, a kdybychom začali předčasně, dopustili bychom se chyby. Ještě posečkáme, a až přijde naše chvíle, odplatíme našim protivníkům. Zatím vzývejme Boha a Bůh sešle svou milost na křesťany.“ Nadešla osmá hodina a kníže Vladimír Andrejevič zalomil rukama k nebi: „Bože, Otče náš, jenž jsi stvořil nebe a zemi! Bez přestání ukládá nepřítel o naše bytí. Nevydávej nás, Pane, našim nepřítelům, aby se z naší porážky radovali, netrestej nás příliš, sešli na nás svou milost.“ Vojáci jeho pluku si zoufali, když viděli, jak jejich druhové jsou pobíjeni, a přesto se bijí, jako by — pozváni na svatbu — sladké víno pili. Volynec je zadržoval: „Počkejte ještě chvíli, bratři a moudří synové ruští, ještě budeme mít příležitost veselit se.“ Minula osmá hodina dne a zavál příznivý vítr. Tehdy Volynec zvolal velikým hlasem: „Kníže Vladimíre, náš čas přišel, naše chvíle nadešla.“ A dodal: „Bratři a druhové, bojujte odvážně, síla svatého Ducha nám pomáhá.“ Spolubojovníci vyrazili ze zelené doubravy a jako vycvičení sokolí se slétali na ptačí hejno. Tito udatní muži, vedení důmyslným vojevůdcem, byli jako Davidovi vojáci, jimž srdce bila statečně jako lvům; počínali si, jako by přišli na ovčí stádo. A tehdy Tataři zvolali: „Běda nám, naši protivníci nad námi vyzráli; neboť slabší poslali do boje s námi a všichni dobří se uchovali v záloze!“ Nato se obrátili na útěk a prchali po cestách necestách, skřípající zuby a rozdírajíce si tváře. Synové ruští na ně doráželi, posilováni svatým Duchem

a pomocí svatých Borise a Gleba; Tataři se stlali jako tráva pod kosou. Na útěku volali Polovci svým jazykem: „Běda nám i tobě, Mamaji! Vzněl ses vysoko a do pekel jsi svržen!“ Mnozí z ruských vojnů je pronásledovali, avšak žádný je nemohl dostihnout, neboť koně pod nimi padali únavou.

Když Mamaj vycítil svou porážku, počal vzývat své bohy, Peruna, Rakleje, Salavata, Churse a velikého přímluvce Mohameda, ale ti mu nemohli pomoci: síla svatého Ducha je sežehla jako oheň, ruskýma rukama byli posekáni. Uviděv nové vojsko ze zálohy, řekl Mamaj ke svým: „Utečme, nic dobrého nás tu nečeká, ať aspoň své hlavy uchráníme!“ Pak utekl se čtyřmi muži. Pustili se za ním, ale nedohonili ho. Byla už noc, a proto se vrátili ke svým. A těla mrtvých ležela po obou stranách řeky Něprjadvy, a kde byla předtím řeka neprůchodná, tam se zaplnila mrtvolami nepřátel. Tak se to stalo přímluvou svatých mučedníků Borise a Gleba a podle vidění, o němž vypravoval Foma. Pronásledovatelé se vrátili pod své prapory.

Kníže Vladimír Andrejevič stanul pod rudým praporem a vylhlásil na kostech padlých vítězství. Když nenalezl v pluku svého bratra, velikého knížete, dal sám odtroubit konec bitvy. Pak čekal ještě hodinu, a když ani potom se nedočkal svého bratra, jal se s pláčem hledat v poli, ale nenalezl jej. Zvolal: „Bratři moji, kdo z vás viděl nebo slyšel svého pastýře? Jestliže zahynul pastýř, i ovce se rozeběhnou, komu se potom dostane poct za vítězství?“ Řekla mu litevská knížata: „Domníváme se, že je živ, ale velmi raněn, mohl by být mezi mrtvými.“ Kdosí řekl: „Viděl jsem ho o páté hodině, jak udatně se bije železnou palicí; pak jsem ho ještě viděl bít se se čtyřmi Tatary, kteří naň doráželi.“ Jiný, jakýsi Štěpán Novoselský, zase pravil: „Viděl jsem těsně před příchodem zálohy, jak bez koně jde z bojiště, těžce raněn, ale nemohl jsem mu pomoci, protože tři Tataři mě pronásledovali, sotva jsem se jim s boží pomocí ubránil.“ — Tehdy řekl kníže Vladimír: „Bratři a druhové, ten, kdo najde bratra mého živého, pozvednut bude mezi první.“

Ochotní vojínů se rozběhli po hrozném bitevním poli, aby hledali vítěze. Jedni našli tělo Michala Brenka v oděvu velikého knížete a v jeho helmici. Jiní našli mrtvolu Fedora Běloozerského, o němž se nejdříve domnívali, že je to kníže, protože mu byl podoben. — Potom dva vojínů, Fedor Subur a Grigorij Cholo-

pišcev, oba rodem z Kostromy, odbočili více doprava, k doubravě, a tam našli velikého knížete raněného, těžce oddechujícího pod skáceným kmenem břízy. Když ho poznali, seskočili s koní a poklonili se mu. Subur se rychle vrátil ke knížeti Vladimírovi a pravil: „Veliký kníže je zdrav a kéž nám panuje na věky!“

Když to uslyšel kníže Vladimír, přispěchal se všemi vojvody, seskočil s koně a zvolal: „Raduj se, kníže náš, druhý Jaroslave, nový Alexandře, veliký vítězi nad nepřítelem, sláva tohoto vítězství patří tobě!“ Veliký kníže se s námahou zeptal: „Pověz mi, co se děje?“ Kníže Vladimír odpověděl: „Milostí Boha a přechistě jeho Matky, modlitbami našich předků, svatých mučedníků Borise a Gleba, přímluvou metropolitů Petra a pomocníka našeho Sergeje, jenž nás vyzbrojil vírou a modlitbami všech těchto svatých, byli poraženi naši nepřátelé, a my jsme zachráněni.“ Uslyšev to, veliký kníže povstal a řekl: „*Tento den* budiž dnem radosti a veselí. *Radujte* se, lidé! Veliký jsi, Hospodine, a divní jsou skutkové tví: *Ž večera potrvá pláč, ale z jitra navrátí se prozřevování.* Děkuji ti, Bože můj, a budu uctívat jméno tvé, žes nepřipustil naši záhubu od vetřelců a žes neposkytl slávu nepřátelům našim. Suď je, Hospodine, po právu, vkládám v tebe naději na věky věkův.“

Pak přivedli knížeti koně a na něm se odebral na bitevní pole. Uviděl mnoho svých vojnů pobitých, ale nepřátel čtyřikrát více, obrátil se tedy k Dmitriji Volyňci se slovy: „Skutečně, Dmitriji, nelhaly tvoje předpovědi, patří se, abys vždy byl vojevůdcem.“

Se svým bratrem Vladimírem a ostatními zbylými knížaty projížděl veliký kníže polem, v srdci sténaje a slzami tvář omývaje. Přijel na místo, kde leželo osm knížat běloozerských, společně zabitých, protože jeden za druhého položili život. — Tu blízko ležel Mikula Vasiljevič, nad ním postál kníže, stejně jako nad dalšími milovanými vojínů. S pláčem se k nim obrátil: „Bratři moji, knížata ruská, můžete směle pomodlit se za nás u Hospodína, neboť vím, že vám vyhoví Bůh, abychom se s vámi sešli na nebesích.“ A tady už přijíždí na místo, kde leží tělo jeho oblíbenice Michala Brenka, a hned vedle tělo strážce jeho Semjona Melika, a nedaleko tělo Timofeje Volujeviče. Nad nimi se kníže zastavil a s nářkem řekl: „Bratře můj milý, Michale, pro mne jsi byl zabit. Kdo pro pána svého odchází na smrt, podoben je dávnému vojínů Avisovi z perského vojska Dariova, který stejně

Ž. 118:24
Ž. 30:6

učinil.“ A ke strážci Semjonu Melikovi takto hovořil: „Statečný můj strážce, dobře jsi mne střežil!“ Tu přistoupil na místo, kde ležel udatný mnich Peresvet vedle tatarského bohatýra, a řekl ke svému doprovodu: „Tady vidíte toho, jenž soubojem započal boj, zvítězil nad rovným sobě, od něhož by mnozí pili číši hořkosti.“ Nato přikázal kníže polnicemi troubit a svolat bojovníky. Scházeli se ze všech stran, snášejíce zbraně Izmaelitů. Přicházeli za hlasem polnice s jáсотem, za zpěvu písní nábožných, písní o životě Kristově, Bohorodičky a mučedníků. Když se shromáždili všichni, knížata litevská, ruská i místní bojaři, stanul mezi nimi a s pláčem i s radostí řekl toto: „Bratři moji, knížata ruská, bojaři místní i synové celé Rusi, vám patří sloužit mi, a mně přísluší vás podle zásluhy uctít, jako mne uctil Bůh, a pochválit: Až budu na mém trůnu, obdaruji vás.“ A knížeti Vladimírovi, bratru svému, řekl veliký kníže Dmitrij Ivanovič: „Je hrozné, bratře, v tu stranu pohlédnout, kde leží těla křesťanských bojovníků jako stohy sena.“

A řeka Don krvavá tekla po tři dny a řeka Meč byla celá zahrazena tatarskými těly.

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič pravil: „Sečtěte, bratři, kolik vojvodů chybí a kolik udatných junáků!“ Odpověděl Michal Alexandrovič, moskevský bojar: „Kníže náš, Dmitriji Ivanoviči, ztratili jsme čtyřicet moskevských bojarů, dvanáct běloozerských knížat, třicet bojarů novgorodských, dvacet bojarů kolomenských a třicet litevských pánů, patnáct bojarů perejaslavských a dvacet pět kostromských, třicet pět bojarů vladimírských, padesát bojarů suzdalských, čtyřicet bojarů muromských, dvacet pět bojarů dmitrovských, šedesát bojarů možajských, třicet bojarů zvenigorodských, patnáct bojarů ugličských, sedmdesát bojarů jaroslavských, sto bojarů z Nižního Novgorodu, sto čtyři bojarů tverských. V boji s barbarským Mamajem zahynulo z našich družin dvě stě padesát a tři tisíce.“

Veliký kníže Dmitrij Ivanovič řekl: „Zařídíme to tak, že každý pochová svého blízkého, nenecháme křesťanská těla napospas divé zvěři.“ Tak setrval na bojišti osm dní. Vyprostili křesťanská těla, uložili a pochovali je, zatímco těla nevěřících pohodili divé zvěři na roztrhání.

Potom veliký kníže Dmitrij pronesl takovou řeč: „Sláva ti, Bože, že jsi nás hříšné obdaril svou milostí. I vám, bratři, knížata

a bojaři, i vám, lidé menších hodností. Souzeno vám bylo toto místo mezi Donem a Dněprem, toto pole Kulikovo na říčce Něprjadvě, kde jste položili své životy za víru křesťanskou, za svaté chrámy a za zemi Ruskou. Odpusťte mi, bratři, od největších do nejmenších, v této hodině i v budoucnu.“

Svému bratru Vladimíru pak kníže Dmitrij řekl toto: „Pojďme, bratře, do svého Zálesí, do slavného města Moskvy, abychom dosedli na svůj knížecí stolec po otcích a dědech, neboť svou čest jsme obhájili a slavná jména si vysloužili.“ Knížeti Vladimírovi a knížatům litevským řekl: „Moji milí bratři, je doba důkůvzdání, čas modlitby.“

O svátku Povýšení sv. kříže dal veliký kníže povel k přepravě. Procházel pak Rjazaňskou zemí, a když Oleg Rjazaňský uslyšel, že veliký kníže se vrací vítězně, počal se obávat a v úzkosti říkal: „Běda mi, hříšníkovi a odpadlíkovi od Kristovy víry: pomátl jsem se na rozum, když jsem se rozhodl složit přísahu bezbožníkovi.“ Utekl potom ze své Rjazaně k Olgerdu Litevskému. Na hranicích Litvy zůstal stát a vyčkával zprávu, že veliký kníže už prošel jeho zemí do své vlastní země, a pak že se vrátí domů. Veliký kníže zatím vydal příkaz, aby nikdo při přechodu nezkrivil ani vlas domácím lidem. Prošel Rjazaňskou zemí, aniž komu byl zkriven vlas.

Tak veliký kníže dorazil do svého města Kolomny. Zpravil předem o svém příchodu ctihodného metropolitu a ten přikázal sloužit ve všech kostelích děkovně bohoslužby za velikého knížete a jeho svaté vojsko. Osm dní trvala cesta z Donu do Kolomny. Arcibiskup vyšel vojsku vstříc s procesím, s kříži i s ikonami, s duchovenstvem i se zpěváky a pokropil svćenou vodou knížete i celé jeho nábožné vojsko. Kníže se rozplakal a vzlyky se mu vyrvaly z prsou, avšak arcibiskup mu řekl: „Raduj se, kníže náš, a rozvesel se ty i tvé svaté vojsko.“ Kníže potom hned přestal plakat, utišil se a jal se chválit Boha. Řekl arcibiskupovi: „Chtěl jsem s nimi, otče, vycházet v míru, sebral jsem hodně zlata a poslal jsem je chánovi. On se však velmi rozlítil proti vyznavačům Kristovy víry a ještě se dal, ke své škodě, podpíchnout ďáblem. Tak se to, otče, stalo v Kaisareji Basileiovi Velikému, když odpadlík od Kristovy víry, císař Julián, pošlapal zákony a po cestě z Persie táhl proti Basileiovi, chtěje zkrušit jeho město. Basileios se pomodlil k Bohu spolu se všemi křesťany, sebral mnoho zlata

a poslal je Juliánovi. Ten bezbožník zpychnul a Hospodin na něho poslal svého vojína Merkuria, jenž ho s boží pomocí porazil i s jeho vojskem; padlo tehdy deset tisíc jeho ozbrojeného vojska, neboť spolu s Merkuriem bojovali také boží andělé, kteří mu přišli na pomoc.“ Biskup odpověděl: „Stalo se tak proto, že Bůh pokorné odměňuje a pyšné trestá.“

Veliký kníže setrval v Kolomně čtyři dny a pátého dne opouštěl město, o svátku svaté Eufrosinie. Arcibiskup ho s procesím, s kříži a s ikonami, se vším duchovenstvem a zpěváky vyprovodil až k řece Šeré. U řeky se zastavil, požehnal knížete křížem, pokropil ho i s vojskem svčenu vodou a rozloučil se s ním. Veliký kníže se pak rozloučil i se svým bratrem Vladimírem, který šel cestou na Kotel, kdežto on sám s litevskými knížaty směřoval k Braševskému přívozu. Vypravil rychle posly do Moskvy k veliké kněžně a k metropolitovi Kiprianovi, že veliký kníže je zdrav a blíží se ke svému otcovskému městu. Kněžna se velmi zaradovala. Metropolita přikázal světit vodu, sám sloužil děkovné bohoslužby za velikého knížete a jeho svaté vojsko.

Když veliký kníže dorazil do Kolomenského u Moskvy, počkal tu na svého bratra Vladimíra. Rozloučil se s ním totiž proto, že by se na jednu cestu nevešli. Kníže Vladimír brzy také přijel do Kolomenské vsi. Veliký kníže vyslal své vojsko napřed do Moskvy a přikázal, aby se rozložilo na tomto břehu řeky Jauzy. Vojsko zůstalo stát podle příkazu velikého knížete. Nazítří, o svátku Bohorodičky, po ranní mši přišel do Moskvy sám veliký kníže. Metropolita Kiprian ho uvítal v Andrejově klášteře svatými kříži a svatými ikonami. Požehnal ho křížem a řekl: „Raduj se, veliký náš kníže Dmitriji Ivanoviči, neboť jsi zvítězil nad zlým protivníkem. Jsi pravý Alexandr, druhý Jaroslav, jako oni jsi vítězem nad nepřáteli.“ Pokropil ho svčenu vodou a dodal: „Synu můj, pane veliký kníže, kéž vládneš na věky a kéž tvá země zůstane uchráněna od nepřátel.“ Kníže mu odpověděl: „Všechny útrapy jsem, otče, podstoupil za víru a za křivdy na mně páchané. Kéž mi Bůh pomůže svou pevnou rukou na přímluvu svatých mučedníků Borise a Gleba a opata Sergeje, jenž nás vyzbrojil požehnaním, které nás spasilo.“ Přál si zúčastnit se hlavní mše v klášteře; vstoupil do chrámu a v dojetí pronášel díkůvzdání: „Obraze boží, nestvořený lidskou rukou,^{28/} nezapomíněj ani v budoucnu svých služebníků. Nevydal jsi nás

nepřátelům a nedovolil jsi, aby se radovali z naší porážky.“ Když vyšel z kostela, řekl mu ctihodný metropolita: „Pojď, pane, na místo, jež je ti určeno, a usedni na svůj knížecí stolec ve městě Moskvě.“

Veliký kníže s bratrem knížetem Vladimírem a s litevskými knížaty se odebral do svého sídla Moskvy. Metropolita přikázal zpívat kánony o životě Bohorodičky a životě svatých mučedníků. Veliká kněžna Jevdokije přivítala svého pána spolu s kněžnou —matkou a s ženami bojovníků u Frolovské brány. Když uzřela svého knížete, rozplakala se radostí a řekla: „Poprvé tě, pane, vidím jako slavného knížete, velikého mezi všemi lidmi; jsi jasným sluncem vycházejícím nad Ruskou zemí.“ Kníže se velmi potěšil, když uviděl svou kněžnu a dvě své malé ratolesti, knížete Vasilije a knížete Jurije. Obrátil se k nim slovy: „Kéž vládnete na věky.“ S velikou kněžnou a svými dětmi vstoupil do klášterního chrámu archanděla Michaela, nebeského vojína, a před svatým obrazem poklekl: „Budiž nám ochráncem na věky.“ Pak se odebral ke hrobům svých předků a v slzách pronesl: „Vy jste naši příznivci a orodovníci u našeho Pána. Vaše modlitby nás ochránily před úhlavními nepřáteli.“ Vyšel z chrámu a spolu se svým bratrem knížetem Vladimírem a litevskými knížaty vstoupil do chrámu Bohorodičky, aby tu stanul před ikonou, kterou podle pravdy namaloval evangelista Lukáš, a pravil: „Paní naše, královno nebes, jež jsi ochránkyní křesťanů, skrze tebe jsme poznali pravého Boha.“ Pak ještě přistoupil ke hrobu blahoslaveného metropolity Petra a taktó se s dojetím modlil: „Ty jsi náš ochránce, blahoslavený Petře, jsme tvoje ovečky, neboť tebe nám určil Pán Bůh za pastýře až do posledních potomků našeho rodu a zažehl nám tak svíci nehasnoucí; díky tvé přímluvě jsme na sebe vzali utrpení, abychom zvítězili nad nepřáteli.“ Ukončiv modlitbu, vyšel z chrámu a odebral se na své místo, do slavnostních síní, aby tu usedl na svůj stolec a utěšil svůj bol.

V tutéž dobu dojedl pokrm u stolu ve svém vzdáleném klášteře ctihodný otec Sergej s bratřími. Neobvykle slavnostně povstal od stolu a zeptal se: „Zdali víte, bratři, proč tak činím?“ Nikdo nemohl dát odpověď. Tehdy opat řekl: „Veliký kníže se zdrav vrátil na svůj knížecí stolec jako vítěz nad nepřáteli.“ Opustil stolovní síň a odešel s bratřími do chrámu, kde se jal

sloužit děkovně bohoslužby za velkého knížete Dmitrije Ivanoviče, za jeho bratra, knížete Vladimíra Andrejeviče, a za litevská knížata: „Bratři,“ pravil, „silné větry se změnily v tiché vánky. Jak jsem to předpověděl, přišla mi druhého dne z Donu zpráva, že veliký kníže zvítězil nad nepřítelem; osm dní nato mi přišla zpráva, že veliký kníže se vydal od Donu do své vlasti a že jde Rjazaňskou zemí; Oleg Rjazaňský, dověděv se o tom, uprchl ze své vlasti. Veliký kníže pak osmého dne dorazil do Kolomny, kde setrval čtyři dny, a pátého dne opustiv Kolomnu, přišel do Moskvy osmého dne.“ Opat zakončil bohoslužby a vyšel z chrámu.

Veliký kníže pobyl v Moskvě čtyři dny a vydal se ke ctihodnému Sergejovi se svým bratrem i s litevskými knížaty. Když přijel k otci Sergeji a k ctihodným starcům, přivítal ho tento s procesím nedaleko kláštera a požehnal ho svatým křížem: „Raduj se, veliký náš pane, a nechť se veselí tvé svaté vojsko.“ Pak se ho zeptal na své vyvolence, které předal knížeti do služby. Veliký kníže odpověděl: „Tvoji vyvolenci, otče, které jsi svěřil do mých služeb, mi pomohli zvítězit nad nepřáteli. Tvůj ozbrojenec, otče, zvaný Peresvet, zahájil boj a zvítězil nad sobě rovným. Kdyby nebylo tvého hrdiny, otče, mnozí křesťané by museli pít z hořké číše.“ Nato požádal Sergeje, aby vstoupil do chrámu, světil vodu, sloužil děkovně bohoslužby a slavnostní mši. Když vyslechl mši, požádal ho opat: „Okus s námi, pane, chléb naší chudoby.“ Veliký kníže pozvání přijal a okusil chléb v klášterní síni. Pak povstal od stolu, zavelel družině do zbraně a opustil klášter.

Veliký kníže jel do Moskvy a dorazil do svého sídla. Tu se litevská knížata jala loučit s ním, aby mohla odjet domů. Veliký kníže jim prokazoval pocty a chtěl si je naklonit dary: „Dám vám zde více, než máte ve své vlasti.“ Ale velikému knížeti se nepodařilo přemluvit je, a proto je propustil. Vyprovodil je se svým bratrem až do Možajska a se slzami v očích se s nimi rozloučil. „Bratři naši milí a pomocníci naši,“ zvolal a pak je propustil. Vrátil se na své otcovské sídlo, do svého města Moskvy, aby usedl na knížecí stolec a vládl věky.

O CAŘIHRADU,
O JEHO ZALOŽENÍ
A DOBYTÍ TURKY
V ROCE 1453

V roce 310 byl císařem v Římě veliký Konstantin Flavius uctívající Boha. S velkým úsilím odevšad shromažďoval rozptýlené křesťany, všemožně posiloval a upevňoval křesťanskou víru, zdobil boží kostely a nové slavné chrámy zakládal; současně pohanské idoly rozbíjel a jejich stánky přeměňoval v domy božích služeb. Mnoha zákony pečoval o to, aby pohanská obětiště připadla služebníkům Kristovým a jen křesťané aby je spravovali. Nařídil ve středu a v pátek držet půst na paměť Kristova umučení a neděli světit na paměť Kristova vzkříšení. Židům zakázal nadále obětovat a odsuzovat kohokoliv k ukřižování, aby nebyl zneuctěn Kristův kříž, stejně tak ani otroky nesměli kupovat a na zlatácích měli dát vyrazit obraz Krista. Nastala veliká radost po celém křesťanstvu.

Když tak panoval třinácté léto, vnuknutím božím veden rozhodl se založit město svého jména. Rozeslal vážené muže do Asie, Libye, Evropy, aby vyhledali a vybrali vhodné a slavné místo na zbudování takového města. Když se vrátili, vyjmenovávali císaři různá skvělá místa vhodná pro vybudování města, ale nejvíce vychvalovali Makedonii a Byzantion. Avšak on se nejvíce v myšlenkách obíral Trójou, kde Řekové dosáhli proslulého vítězství nad Frygy;^{1/} myslel na ni dnem i nocí, když tu ve snu uslyšel hlas: „V Byzantii se Konstantinovi sluší vybudovat město.“ Jakmile se Konstantin probudil, poslal ihned do Byzantia magistry a městské stavitele, aby místo připravili. Císař pak zanechal v Římě dva syny, Konstanta a Konstantina, svého synovce Adamanta poslal do Bretaně a sám se odebral se svou matkou Helenou do Byzantia, vzav s sebou také svou ženu Maxi-